

ספר

עזר למשלחן

ספר
עזר לשלחן

הלכות מאכלי עכו"ם

סי' קיב - פת עכו"ם

סי' קיג - בישול עכו"ם

סי' קטו - חלב עכו"ם

ובו ד' חלקים:

סיכום הסוגיות: סיכום הסוגיות מהגמרא והראשונים עד השו"ע ונו"כ, עם הערות מלוקטים מגדולי האחרונים.

כור המבחן: שאלות ותשובות לחזרת השו"ע ונו"כ.

ביאורי ההלכה: ילקוט דברי הפוסקים בביאור כמה ענינים בהלכות אלו.

קובץ מפרשים: קובץ ספרי ראשונים ואחרונים על הלכות מאכלי עכו"ם.

מאת

אברהם שלמה דיקמאן

מהדורת זכרון ברוך חיים

שנת תשפ"ג

עזר לשליח

©

כל הזכויות שמורות

שגיאות מי יבין
מונסתרות נקני
הערות יתקבלו בברכה
בארץ ישראל:
דיקמאן
דיסקין 13 דירה 142
ירושלים

בארצות הברית:

Dickman
5 Peach Tree Ct.
Lakewood NJ 08701
347 439 3294
asdickman1@gmail.com

הפצה:

בארץ ישראל
הפצת בית הכנסת
052-764-7733
בארצות הברית
Israel Book Shop
(732) 901-3009

נדפס בארץ ישראל ע"י

מכון עלה זית

עריכת ספרים מהחל עד גמירא
alehzayis@gmail.com | 732.513.3466
FAX: 732.865.7002

יוסף שלו' אלישיב

ירושלים

בס"ד, כסלו תשס"ט

הרה"ג ר"ש דיקמן שליט"א – מהת"ח בעיר ליקוואד. זכה להוציא לאור את ספרו שלושים יום קודם החג – בו סידר בחכמה את הלכות חג הפסח, וגדולי התורה שליט"א באו בהסכמותיהם על הספר, ועתה הוסיף חילים לתורה והוא מוציא את ספרו "הלכות שבת בשבתו" – בו סידר דבר דיבור על אופניו ה' שבת לפי סדר פרשיות השבוע ושבחו הרבנים הגאונים שליט"א מקחו כי ראוי לעלות על שולחן מלכים.

ובירכו מרן עט"ר שליט"א כי חפץ ד' – יצליח בידו לשקוד באהלי תורה ולהתחיל ספרים אחרים ולסיימם.

הכו"ח בחוראת מרן שליט"א

יוסף א. אלקנה

Rabbi CHAIM P. SCHEINBERG
Koshi H. Keshiva "TORAH OR"
and Month Hechal of Kiryat Mattersdorf

הרב חיים פינחס שיינברג
ראש ישיבת "תורה אור"
ומורה הוראה דקריית מטסדורף

י' ט' אלול ה'תשס"ו

ק"ר

מכתב ברכה

שמחתי שהאברך היקר הרב אברהם ש. דיקמאן שליט"א
דואר להוציא את ספרו, שמונים יום קודם החג,
והספר נכתב בסדר נכון, והוא שימושי למדי
בו קודם החגים, ויוכל אדם להכין עצמו עליו
זה נצרכה אלא לברכה, יתן ר', ויסביו אדעו
אליה, וילכה וחקר קסד חיבורים נוספים
ואדעו.

חיים פינחס שיינברג

ב"ה כ' טבת ה'תשס"ו
נשדח חסדו הרמב"ם ז"ל
גאון מנצרת
דבר דבר, אלה כולן דברים טובים
והם מה שצריך להם. ואלו הדברים נאמרו
בשם אלהים אל תהי' נזידה וקצרה.
משה הלברשטאם
חבר הנהלת חברה חסדית
ראש ישיבת
דבר חיים-טשקו
פ"ת ירושלים תשס"ו

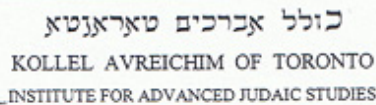
שמחתי שהאברך היקר הרב אברהם ש. דיקמאן שליט"א עומד להוציא את
ספרו, שלושים יום קודם החג, והספר נכתב בסדר נכון, והוא שימושי למדי
קודם החגים, ויוכל אדם להכין עצמו כראוי. לא נצרכה אלא לברכה, יתן ד' ויפועו
מענינותיו חוצה, ויוכל לחבר בס"ד חיבורים נוספים ומועילים.

בברכת התורה

חיים פינחס שיינברג

בס"ד כ' טבת יוד"ה של הנשר הגדול הרמב"ם ז"ע, תשס"ג
גאון מנצרת בברכה להרב המחבר שליט"א, ודבר טוב עשה בעמו בכדי שיהיה
כשולחן ערוך ומפ"ה פרוסה בפרוס הפסח החג והמועד. ויש בזה משום זכוי
הרבים. ויבוא ברכה והצלחה בפעלו הטוב בס"ד.

הכו"ח לכבודה של תורה
משה הלברשטאם

בס"ד

302

[illegible]

**שמואל יצחק פעלדער
דומ"ץ לייקוואד**

מכתב ברכה

יום ה' לסדר 'הקול קול יעקב', תשע"ג

הנה בא לפני ידידי הרב אברהם שלמה דיקמאן שליט"א, ותלמודו בידו, ספרו 'עזר לשלחן', וכולל קונטרס 'סיכום הסוגיות' על הלכות בשר וחלב, ו'שיעורים בהלכה', ועוד ועוד.

קונטרס 'סיכום סוגיות' הנ"ל כשמו כן הוא, סיכום הסוגיות החל מהגמרא וראשונים עד פסקי השו"ע ונושאי כלים, נכתבו בלשון קל ובסדר בהיר. וגם לרבות הרבה הערות המועילות בביאור דברי האחרונים.

ידוע לכל באי שער הלכות אלו, שהן קשין מאד לברר וללבן ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ולכן דבר טוב עשה המחבר שליט"א ליתן עזר ואחיסמך לכל מי שלומד הלכות אלו, ומובטח אני שכל מי שילמוד מקונטרס הנ"ל יהנה ממנו, הן בבירור הענינים בעת לימוד הסוגיות, והן בעת חזרת לימודו.

והגם שאין הפנאי גורם לי לעיין בקונטרס הנ"ל כדבעי, מ"מ כבר אתמחי גברא בספרים שלו על הלכות שבת ומועדי השנה, וחזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן.

והנה עברתי על 'שיעורים בהלכה' הכתובים על פי שיעורים שאמרתי בהאי אולפנא רבתא, בית מדרש גבוה דלייקוואד, ומצא חן בעיני, והדברים כתובים כאמירתם. מ"מ כשאירע שאלה למעשה, יש לעשות שאלת חכם.

ואסיים בברכה שחפץ ה' בידו יצליח, ויזכה להגדיל תורה ולהאדירה.

שמואל יצחק פעלדער

Rabbi Avrohom Spitzer

625 W. Kennedy Blvd.
Lakewood, N.J. 08701
(732) 961-9056

ב"ר סי'ון תשצ"ז

אברהם שפיצער

דומ"ץ

דקהל תולדות יעקב יוסף
רחסידי סקווירא - לעיקוואד

בס"ד

הנה ביו חפני יקדי הרה"ק ר' אברהם שלמה ביקמאן שליט"א והראה לי את ספרו
זי אית ספריו "עצור לשון" על הל' בשר בחלב וכאשר עיינתי בו ראיתי שהוא ספר נפלא והוטב
האית שחיו ספרו נפלא והוטב מאד קצלי כי הווי מסודר
הילך בלשון צח וקל סיכום הסוגיות עד הלכה למעשה ובלא
אלי שיהיה דבר תועלת מרובה לכל מי שלומד הלכות אלו וכן בחזרת
וכן בחזרת הדברים באופן קל ואשרי לו ואשרי חלקו דמשמיה קא זכו ליה להיות חלקו
חלקו דמשמיה קא זכו ליה להיות חלקו מאדכי הרבים
להגיד תורה ולהאדירה,

והל' דבר חזינו שיזכה אלמא תורה מתק הומת
הקצת באות לפשו הלהורה ויפשו מצינו חזק
הכו"ח לכבוד תורה
אברהם שפיצער

הנה בא לפני ידידי ר' אברהם שלמה דיקמאן שליט"א והראה לי את ספרו
"עזור לשלחן" על הל' בשר בחלב וכאשר עיינתי בו ראיתי שהוא ספר נפלא והוטב
מאד בעיני כי הוא מסודר היטב בלשון צח וקל סיכום הסוגיות עד הלכה למעשה
ובטוח אני שיהיה בזה תועלת מרובה לכל מי שלומד הלכות אלו וכן בחזרת
הדברים באופן קל ונעים אשרי לו ואשרי חלקו דמשמיה קא זכו ליה להיות חלקו
ממזכי הרבים להגדיל תורה ולהאדירה.

והנני בזה לברכו שיזכה ללמוד תורה מתוך הרחבת הדעת כאוות נפשו
הטהורה ויפוצו מעיינותיו חוצה.

הכו"ח לכבוד תורה הקדושה
אברהם שפיצער

יואל עהרנרייך
מחבר ספר שמעתתא דהלכתא
על הלכות בשר בחלב

ב"ה

לכבוד ידידי הרה"ג ר' אברהם שלמה דיקמן שליט"א

מאד נהנתי ללמוד את סיכומי סוגיות הלכות בשר בחלב שכתבתם, הרבה תועלת היה לי מזה, הן בחזרת הדברים ביסודיות מסוגיות הש"ס עד לפרטי ההלכה, והן בכמה חידושים מדברי האחרונים שהבאתם.

סיכומים כאלו יהיו בודאי לתועלת רב לכל הלומדים הלכות אלו, אשר יזכו להנות מסיכום מקוצר ויסודי, והגם שאין בזה כדי לפטור מעיון ולימוד בתוך דברי הגמרא והראשונים פוסקים ואחרונים, אשר אורם רב ואותיותיהם מחכימות בבינה יתירה להבין ולהשכיל תורת ה' אשר לתבונתו אין חקר, אך יש בו כדי לחזור ולשנן את הנלמד כבר - לזכרו בזכירה יתירה, ועל זה יועיל הקיצור מעט הכמות ורב האיכות הלזה.

גם יהיה זה לתועלת רב ללומדים המתחילים ללמוד ולעיין בהלכות אלו אשר ע"י העיון בהערות המחכימות שהובאו שם דברי האחרונים בעיון וביאור דברי השו"ע והנושאי כלים, ידעו את הדרך אשר ילכו בה היכן ומה יש לעיין וכו' וכו'.

ועל כל זה נוספו השאלות ותשובות בסוף הספר אשר גם בהם טמון תועלת רב בחזרה ושינון בבחינת אין אדם עומד על דבר הלכה אלא א"כ נכשל בה.

ברכתי אליך שתוכל להרביץ תורה ע"י ספר זה ועוד ספרים אחרים בכל מקצועות התורה, ותזכה להבין ולהשכיל את כל דברי תלמוד תורת ה' באהבה כל הימים, ולהיות דבק בתורה יומם ולילה, ונזכה יחד לישב בבית ה' בנעימות כל ימי חיינו, כמאמר דוד המלך "שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה'", והכל מתוך שלווה הנפש והרחבת הדעת, וה' הטוב יריק עלינו מאוצרו הטוב שפע ברכה והצלחה בכל מעשי ידינו עד בלי די, אמן.

החותם בכבוד תלמידי חכמים

ידידך

יואל עהרנרייך

דברים אחרים

אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה, ששם חלקי מיושבי בית המדרש והגיעני עד הלום לראות פרי עמלי, **ספר עזר לשלחן** על הלכות מאכלי עכו"ם, יו"ד סי' קיב, סי' קיג, וסי' קטו.

קראתי שם הספר עזר לשלחן, וכשמו כן הוא, עזר ללומדי שלחן ערוך הלכות מאכלי עכו"ם. חלק **'סיכום הסוגיות'** כולל סיכום הסוגיות מהגמרא והראשונים עד השו"ע ונו"כ, עם הרבה הערות מלוקטים מדברי האחרונים. הנכנס לשערי לימוד זה, ימצא הסוגיות ושיטות הפוסקים פרוסים לפניו כשלחן הערוך, ויהיה לו לאחיעזר לעשות חיל בלימודו באופן ברור ובהיר. וגם הלומד הותיק ימצא בו כלי עזר לחזור על תלמודו באופן קל ונעים.

חלק **'כור המבחן'** כולל שאלות ותשובות על סדר השלחן ערוך, לעזור ללומד לחזור על לימודו.

ספר זה שונה משאר ספרינו בסדרא זו, בחוסר חלק **'שיעורים בהלכה'** של הגר"ש פעלדער שליט"א, היות שקרוב לצאת לאור ספר **"שיעורי הלכה"** על הלכות אלו הכולל שיעורי רבינו. במקומו הכנסנו חלק **"ביאורי ההלכה"**, שכולל בו הרבה מדברי הראשונים, האחרונים ופוסקי זמנינו בביאור כמה ענינים בהלכות אלו - בעיקר על הלכות פת וחלב עכו"ם, אבל לא ביארנו הרבה בהלכות בישול עכו"ם היות שכבר יצאו לאור הספרים הנלפאים בישול ישראל ושלחן מלכים ואוצר הלכות בישולי עכו"ם ועוד, ולכן לא ראינו הצורך לכפול הענינים כאן.

צרפנו **"קובץ מפרשים"** על הלכות מאכלי עכו"ם, שהוא קובץ של כמה ספרי ראשונים ואחרונים על הלכות אלו. רוב הספרים העתקתי מ"פרוייקט השו"ת - בר אילן", ברשותם וברשות כל המוצ"ל. והחידושי חתם סופר ודרכי תשובה העתקתי מ"אוצר החכמה", ברשותם. בספרים הראשונים שבסדרא זו היה מן הנמנע לעשות כן מחמת ריבוי הסימנים שבהם, אבל בספר זה, שכולל רק ג' סימנים, נראה שיש בזה תועלת גדולה ללומדים הלכות אלו.

הנה גדולי ישראל לדורותיהם הזהירו מאד שלא לסמוך על הקיצורים בפסיקת הלכה למעשה, ע"כ פשוט הוא ואינו צריך לפנים שח"ו לפסוק מספר זה הלכה למעשה, ומה גם שאין זו מטרת חיבורנו כמבואר לעיל.

בעמדי בשערי הספר, שפתי לא אמנע מלהביע שלמי תודתי לכל אלה שסייעו בידי בכל שלבי הוצאת הספר, ובפרט לחברי שנשאו ונתנו אתי בעניני הספר ועברו עליו והאירו עיני בהערותיהם המחכימות. זכות זו תעמוד להם לשבת באהלה של תורה מתוך מנוחת הנפש והרחבת הדעת.

אנו תקוה שאכן נזכה לראות ספר זה ממלא יעודיו כראוי, ואם נזכה שעל ידינו תתרבה הבהירות בלימוד זה, והיה זה שכרינו.

ובצאתי מן הכרך, אשא כפי אל ה' בתפלה ותחנונים שעוד רבות בשנים אזכה לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים דברי תורתך, ולראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות עד ביאת הגואל במהרה בימינו.

אברהם שלמה דיקמאן

מפתח הענינים

ג	סיכום הסוגיות סי' קיב
כח	סיכום הסוגיות סי' קיג
נז	סיכום הסוגיות סי' קטו
פא	כור המבחן - שאלות ותשובות לחזרה סי' קיב
פז	כור המבחן - שאלות ותשובות לחזרה סי' קיג
צה	כור המבחן - שאלות ותשובות לחזרה סי' קטו

ביאורי ההלכה

פת עכו"ם סי' קיב

קג	סי' א: בביאור הדבר שאין פת עכו"ם בכלל איסור בישול עכו"ם
קו	סי' ב: בענין ההיתר לאכול פת עכו"ם
קטו	סי' ג: מיני מאפה שונים
קטו	בייג'ל [Bagel] ופרעצי"ל [Pretzel]
קטז	צ'יריוס [Cheerios]
קיז	תומס מאפינס אנגלי [Thomas English Muffins]
קיח	סופגניות [Doughnuts]
קכ	בלילה רכה, כגון פנקייק [Pancake], וואפל [Waffle], בלינץ [Blintz]
קכא	פירורי לחם [Bread Crumbs]
קכג	פאנקו פירורי לחם [Panko Bread Crumbs]
קכד	טוסט צרפתי [French Toast]
קכה	פת עם ביצה טוחה עליו להבריקו

בישול עכו"ם סי' קיג

קכט	סי' ד: דיני תערובות בבישול עכו"ם
קכט	תבשיל שנאסר משום בישול עכו"ם, שנתערב אחר בתבשיל של היתר
קכט	בישל בתערובת, דברים שיש בהם ואין בהם בישול עכו"ם
קלב	דבר שעולה על שלחן מלכים כשהוא בתערובות
קלה	דבר העולה על שלחן מלכים, כדי לערבו אז עם מאכל אחר

חלב עכו"ם סי' קטו

קלז	סי' ה: טעמי איסור חלב עכו"ם
קלח	סי' ו: חומר איסור חלב וגבינת עכו"ם
קמ	סי' ז: מעשים שאירעו בחלב וגבינת עכו"ם
קמג	סי' ח: חלב של ישראל שחלבו עובד כוכבים
קמה	סי' ט: חלב עכו"ם במקום שאין בהמה טמאה
קנה	סי' י: פיקוח ממשלה
קפ	סי' יא: האם יש לסמוך על בדיקת כימאי
קפב	סי' יב: דין חלב עכו"ם שנשתנה כשנתנו בפת, ודין אבקת חלב
קפט	סי' יג: דין סוכר החלב - לקטוזה [Lactose]
קצב	סי' יד: תשובת הרמב"ם בענין גבינה וחמאה
קצד	סי' טו: האם מועיל ראיית ישראל להיתר גבינות עכו"ם
ר	סי' טז: גבינות של ישראל שנעשו ע"י עכו"ם
רב	סי' יז: דין מוצרי מזון שונים שנעשו מחלב - הקדמה
	סי' יח: ביאור גזירת גבינת עכו"ם

רד	ביאור הדבר למה אין בגבינת עכו"ם איסור משום מה שנעשית מחלב עכו"ם
רה	ביאור הדין האם גבינת עכו"ם אסורה משום חשש חלב טמא ביני אטפי
רח	האם גבינת עכו"ם אסורה משום חשש חלב עכו"ם ביני אטפי
רח	להלכה למעשה, האם חוששין לחלב ביני אטפי
ריב	סי' יט: נסיוני דחלבא [וויי - Whey] וכותח

כותח של עכו"ם [ונסיובי דחלבא]	ריב
נסיובי דחלבא שנעשה מחלב עכו"ם	רטו
נסיובי דחלבא שנפרד מהגבינה ע"י מעמיד של איסור	ריח
האם גבינה שנתחממה בשעת עשייתה אוסרת את הנסיובי דחלבא	ריט
סי' כ: שמנת [סמעטענ"א - Cream]	רכז
סי' כא: חלב חמאה [Buttermilk]	רכט
סי' כב: גבינה שנעשתה במעמיד שאינו דומה לקיבה	רל
סי' כג: גבינה שאינה צריכה מעמיד מבחוץ - גבינת קוטג' [Cottage Cheese], וכדומה	רלא
קרים טשיו [Cream Cheese]	רלה
סי' כד: יוגרט [Yogurt]	רלו
סי' כה: חומצות [Enzymes] הבאים מחלב עכו"ם	רלט
סי' כו: להאכיל גבינה לקטנים בשעת הדחק	רמא
סי' כז: ביאור דין חמאת עכו"ם	
למה חמאה אינה אסורה משום חלב עכו"ם	רמב
למה חמאה אינה אסורה משום גבינת עכו"ם	רמג
סי' כח: דין חמאה בזמנינו	רמד

קובץ מפרשים

חידושי הרמב"ן (ע"ז דף לה-לח)	רמט
חידושי הרשב"א (ע"ז דף לה-לח)	רס
חידושי הריטב"א (ע"ז דף לה-לח)	רסט
בית הבחירה למאירי (ע"ז דף לה-לח)	רעט
רמב"ם (הל' מאכ"א פ' ג הל' יב-יז)	רחצ
הגהות מיימוניות	רצט
מגיד משנה	רצט
כסף משנה	שא
רמב"ם (הל' מאכ"א פ' יז הל' ט, יב-כג)	שג
הגהות מיימוניות	שה
כסף משנה	שז
תורת הבית הארוך (בית ג שער ו)	שיא
בדק הבית	שיז
משמרת הבית	שיז
תורת הבית הקצר	שיט
תורת הבית הארוך (בית ג שער ז)	שכא
בדק הבית	שכט
משמרת הבית	שלג
תורת הבית הקצר	שלט
ספר מצוות גדול (לאוין סי' קלב, קמח)	שנא
ספר מצוות קטן (מצודה רכג)	שמה
הגהות רבינו פרץ על סמ"ק (מצודה רכג)	שמה
שערי דורא	שמז
איסור והיתר הארוך (שער מג-מה) עם הגהות	שנד
פרי חדש (יו"ד סי' קיב, קיג, קטו)	שסד
פרי תואר (יו"ד סי' קיב, קיג, קטו)	שצא
חכמת אדם (כלל סה-סז)	תיד
ערוך השולחן (יו"ד סי' קיב, קיג, קטו)	תכב
חזון איש (יו"ד סי' מ-מא)	תנד
חידושי חתם סופר (יו"ד סי' קיב, קיג, קטו)	תסג
דרכי תשובה (יו"ד סי' קיב, קיג, קטו)	תעד

סיכום הסוגיות

פת עכו"ם - סי' קיב

מקור האיסור

במשנה במסכת עבודה זרה (דף לה:): תנן: ואלו דברים של עובדי כוכבים איסורין ואין איסורין איסור הנאה: חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו, והפתי והשמן שלהן. רבי ובית דינו התירו השמן.

ובגמרא שם: והפת. א"ר כהנא א"ר יוחנן, פת לא הותרה בבית דין. מכלל דאיכא מאן דשרי. אין, דכי אתא רב דימי אמר, פעם אחת יצא רבי לשדה והביא עכו"ם לפניו פת פורני [מין תנור] מאפה סאה, אמר רבי, כמה נאה פת זו, מה ראו חכמים לאוסרה, מה ראו חכמים, משום חתנות [אבל משום געולי עכו"ם ליכא למיחש, דסתם כליהם אינן בני יומן]. אלא מה ראו חכמים לאוסרה בשדה [דליכא למיחש לאימשוכי, דאקראי בעלמא הוא]. כסבורין העם, התיר רבי הפת. ולא היא, רבי לא התיר את הפת. רב יוסף ואיתימא רב שמואל בר יהודה אמר, לא כך היה מעשה, אלא אמרו, פעם אחת הלך רבי למקום אחד וראה פת דחוק לתלמידים. אמר רבי, אין כאן פלטר [נחתום]. כסבורין העם לומר, פלטר עכו"ם, והוא לא אמר אלא פלטר ישראל וכו'. איבו הוה מנכית [נושך] ואכיל פת אבי מצרי [בשדות אצל המצרים], אמר להו רבא, ואיתימא רב נחמן בר יצחק, לא תשתעו מיניה דאיבו, דקאכיל לחמא דארמאי.

וגבי שמן אמרינן שם: רב אמר, דניאל גזר עליו וכו', כתיב: וישם דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפת בג המלך וביין משתיו, בשתי משתאות הכתוב מדבר, אחד משתה יין ואחד משתה שמן, רב סבר: על לבו שם ולכל ישראל הורה³, וכו'. ושמן דניאל גזר, והאמר באלי [בשם] אבימי נותאה משמיה דרב: פיתן ושמנן, יינן

הערות

1. במטה יהונתן (על ס"א) כתב: משמע דאם אינו עובד עבודת כוכבים לא נאסר הפת, עיי"ש עוד. אבל הפרי מגדים (שפ"ד ס"ק ב) כתב: ואף עכו"ם שאינו עובד עבודה זרה פתו אסור, וכן כתב הפרי תואר (אות ג), ופשוט הוא, עכ"ל. וכן דעת שאר האחרונים. [ובשו"ע מכ"י כתבו שתיבות "עכו"ם" לא נמצאו בדפוס ראשון של השו"ע, וכנראה שניתוספו מחמת יראת הצנזור]. (ובביאור כונת הש"ך ס"ק ב, ראה בספר תורות אמת להגר"ר בירדוגו זצ"ל, ושו"ת רבי דוד צבאח י"ד ס"א). (וראה בסמוך, הע' 4).
2. כתב בחידושי רבי עקיבא איגר (על סע' א): מצא פת בדרך אולינן בתר רוב עובדי דרכים [עירובין סד:]. ומשמע דאם הם מחצה על מחצה הוי ספק דרבנן ולהקל, עכ"ל. ובפרי מגדים (שפ"ד ס"ק יג) כתב: מה שכתב הפרי חדש במחצה יש להחמיר,
3. בחידושי הרמב"ן הביא מהראב"ד דגם פת בכלל זה [כלשון הפסוק "פת בג"], וקושיית הגמ' בסמוך ותירוצה קאי גם על פת. אבל הרמב"ן כתב: נ"ל דדניאל הורה ודאי לכל ישראל, ומיהו לא קיבלו ממנו בדברים שהם חיי נפש, כגון פת ויין.

עזר לשלחן

ובנותיהן, כולן משמנה עשר דבר הן. וכי תימא אתא דניאל גזר ולא קיבל, ואתו תלמידי דהלל ושמאי וגזור וקיבל, א"כ מאי אסדהותיה דרב [דאמר דדניאל גזר עליו, כיון שדורו לא קיבל ממנו, לאו גזירה היא]. אלא דניאל גזר עליו בעיר, ואתו אינהו וגזור אפילו בשדה.

ובגמ' שם (דף לו:): גופא, פיתן ושמנן, יינן ובנותיהן, כולן משמונה עשר דבר הן. וכו'. וגניבא משמיה דרב אמר: כולן משום עבודת כוכבים גזרו בהן, דכי אתא רב אחא בר אדא א"ר יצחק: גזרו על פיתן ושמנן משום יינן, ועל יינן משום בנותיהן [שהיין בוער בו ומביאו לידי בנותיהן], ועל [יחוד עם] בנותיהן משום דבר אחר [עבודת אלילים]⁴.

עוד שם (דף לו:): מיסתמיך ואזיל רבי יהודה נשיאה אכתפיה דרבי שמלאי שמעיה, אמר ליה, שמלאי, לא היית אמש בבית המדרש כשהתרנו את השמן. אמר לו, בימינו תתיר אף את הפת. אמר לו, אם כן קרו לן בית דינא שריא.

אפיית ישראל לעיסה של עכו"ם

גמ' עבודה זרה (דף לח:): אמר רבינא, הלכתא, הא ריפתא דשגר [הסיק בתנור] עכו"ם ואפה ישראל, א"נ שגר ישראל ואפה עכו"ם, א"נ שגר עכו"ם ואפה עכו"ם ואתא ישראל וחתה בה חתויי, שפיר דמי.

ונחלקו הראשונים בדין זה, דדעת הר"ן היא שאפיית ישראל מתירה רק בפת של ישראל הנילוש ע"י עכו"ם [שבצעם זה פת ישראל, ורק אם היה העכו"ם אופה אותו היה נאסר משום בישול עכו"ם, ולזה מועיל אפיית ישראל], אבל בפת של עכו"ם אפילו נאפה על ידי ישראל, כיון שהעכו"ם לשו וערכו ומן העכו"ם הוא לוקחו, אסור משום חתנות. וכן דעת הטור. ומ"מ כתב הבית יוסף, דנראה דאפילו לדברי הר"ן אין לאסור ליקח שאור של עכו"ם ולחמץ בו, דלא אסר הר"ן אלא היכא שנשאר הפת על אותו תבנית שערכו העכו"ם, אבל אם העכו"ם לשו וערכו ישראל או לשו ישראל וערכו עכו"ם שרי, דכל כהאי גוונא לית ליה קירוב דעת כל כך.

אבל הרמב"ם כתב דינא דשלש מלאכות בפת סתם ולא חילק בין פת שלנו לשלהם, ומבואר בדעתו שאין לחלק בכך, וכן כתב בשו"ת הרשב"א, וכן פסק הבית

הערות

(פתיחה להל' יי"ג, אות ב) הקשה ע"ז מדברי הגמ' שם ש"כולן משום ע"ז גזרו בהן". אכן כתב, די"ל שבאלי משמיה דאבימי משמיה דרב חולק וסובר שהוא משום חתנות ולא משום יחוד [וע"ז], עיי"ש (וכבר הקדימו בזה בתוספות רבינו יהודה ב"ר יצחק מבירינא בשם ר"י הזקן, דף לו: ד"ה כולן), [ולכן י"ל שגם הגמ' לעיל ס"ל כן]. ובספר חלקת בנימין (ביאורים ד"ה משום חתנות) ביאר, ע"פ מה שדייק בדברי הראשונים, שעיקר החשש בחתנות הוא שיבוא על ידי זה שיכשל בע"ז.

4. פשטות מסקנת הגמ' היא שפת עכו"ם אסור משום ע"ז, וזה לכאורה סותר למבואר בגמ' לעיל שם שהאיסור משום חתנות, וגם הרבה ראשונים ואחרונים העתיקו רק את הטעם של חתנות. אך יש מהאחרונים (פרי תואר ס"ק ג, לחם משנה הל' מאכ"א פ' יא ה"ג, מטה יהונתן) שפירשו מאי דאמרינן שגזרו על פת משום יין ויין משום בנותיהן, דהיינו שבנותיהן זהו טעם האיסור משום חתנות, והמשך הגמ' הוא דין נוסף, שגזרו על בנותיהן - דהיינו יחוד - משום ע"ז. אמנם בחידושי חתם סופר

יוסף, וכתב הש"ך (ס"ק א) שכן משמע דעת המחבר והרב בכל הסימן דאין איסור בפת של עכו"ם אלא כשאפאה עכו"ם, וכן פסק הרב בתורת חטאת [הגם שבדרכי משה (ס"ק א) מפקפק על זה], והביא שם הרבה אחרונים שסוברים כן.

פת עכו"ם שאין לו בנים ובנות

כתב בתשובת הרשב"א (הובא בדרכי משה ס"ק ב): יש טועים לומר דוקא בעכו"ם דאית להו בנים ובנות [אסור], אבל פת כומרים שרי, וטעות גדול הוא בידם דלא חלקו חכמים בגזירתן בין עכו"ם שיש לו בנים או אין לו, דלאו דוקא משום בתו של מוכר או של נותן אמרו, אלא משום בנות העכו"ם שאם אין לזה יש לזה וכו'. עוד תדע, שאותן שבמשנת אין מעמידין (דף כט:) גזירות קבועות היו, יינן ושלקות שלהם וגבינה אף על פי שבטל הטעם, גזירה לא בטלה, שהיין אף על פי שאין מנסכין עכשיו אסור אפילו בהנאה וכו', עכ"ל. וכן פסק הרמ"א.

פת של מומר

כתב בספר תפארת למשה (הובא בפתחי תשובה ס"ק א), פת של מומר שרי, דמשום חתנות ליכא דאע"פ שחטא ישראל הוא ומותר לישא בתו. אבל בפרי מגדים (שפ"ד ס"ק ב) לא משמע כן, שהרי כתב דפת קראים אסור, דמחלל שבת הוה כעכו"ם. וכן הסכימו רוב האחרונים⁵.

פת שאינו עולה על שלחן מלכים

כתב הפרי מגדים (מש"ז ס"ק ג): אפילו פת שאין עולה על שלחן מלכים, כמו עם סובין ומורסן וכדומה, אפילו הכי הוה בכלל גזירת פת⁶.

הערות

הרמב"ן (חולין דף ד:): לגבי סתם יינם, שכתב וז"ל: "אע"פ שאין בבנותיו איסור חתנות מן התורה, דמ"מ כעכו"ם גמור הוא ובכלל גזירתן".

ובקובץ תשובות (ח"ג סי' קטו) כתב: ונראה פשוט דכל הני שאסרו חז"ל משום חתנות, אף שאצל ישראל מומר לע"ז (או מחלל שבת בפרהסיא) לא שייך איסור חתנות, מ"מ הוא בכלל איסור זה שיסוד מטרת האיסור הוא להרחיקו ולהבדילו ודינו כגוי גמור.

אמנם, עדיין יש לדון באיזה מומר נחשב לגוי, וגם יש לדון משום תינוק שנשבה, ראה בארוכה בספר אוצר הלכות בישולי עכו"ם (מילואים ס"ב).

6. וכן משמע מסתימת שאר הפוסקים בכל סימן קיב. וזה דלא כמטה יהונתן (ס"א ד"ה וגם) ושו"ת אבני נזר (י"ד סי' צב אות ז) שכתבו להקל בזה [ועיי"ש שדייק כן מדברי רבינו ירוחם שהובאו בש"ך (ס"ק ה)], אבל שמעתי שיש לחלק בין פת חטיין שבדרך כלל עש"מ לפת קטניות שבדרך כלל אינו עש"מ].

5. הובאו בספר חלקת בנימין (ציונים ס"ק יג), עיי"ש. אבל אומרים בשם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל שהמנהג להקל במומר (וע"ע בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"א סוף סי' מה, וריש סי' מז).

בדעת המחמירים נאמרו כמה טעמים: בשו"ת יהודה יעלה (י"ד סי' לא) כתב שכן שייך בהם חתנות משום שדינם כעכו"ם ומדרבנן בודאי אסור להתחתן עמם, ואיסור פת נגזר גם על מי שאסור בחיתון רק מדרבנן, ועוד שאסור לישא מומרת כיון שאין לה נאמנות על איסורים. וכעין זה כתב בשו"ת אבני נזר (י"ד סי' צב), שאם בתו מומרת כמוהו אסורה כמו נכרית ממש וכו', הרי דדין מומר כעכו"ם ממש להתחתן בו, וע"כ יש בו גזירת בנותיהם, דמסתמא בתו תהיה מומרת כמוהו. [ובדעת התפארת למשה י"ל שלא נאסר פת עכו"ם אטו חתנות במי שאסור מדרבנן]. ובערך השולחן (אות ב) ועוד כתבו: אע"פ דאין בבנותיו איסור חתנות, כיון דכעכו"ם גמור הוא, בכלל הגזירה הוא ופתו אסור, עכ"ל. וכדבריו מצינו בחידושי